

Motion till riksdagen

1985/86:L216

Jörn Svensson (vpk)

Arrendators rätt till friköp

Frågan om arrendatorernas – och givetvis då de mindre arrendatorerna under gods, kyrka och krona – villkor har på senare år tilldragit sig ökande uppmärksamhet. Jordarrende är en företeelse som i alla europeiska länder historiskt varit kopplad till viktiga sociala problem och orättvisor. I ett flertal länder blev detta upphov till jordreformer och rättsliga förändringar. I Sverige har dock sådana reformer varit svaga och föga konsekventa jämfört med t. ex. Tyskland, Danmark, Finland och de baltiska områdena. Det jordbaserade frälset hade långt fram i tiden en stark ställning i Sverige och den s. k. bondefrigörelsen var ofullständig och tvetydig. Sambandet mellan jordhungern hos landsbygdens underklasser och den stora emigrationen väckte dock de styrandes intresse. 1908 års emigrationsutredning tog utförligt upp problemet. Följden blev bl. a. 1919 års – sedermera i olika etapper reformerade – s. k. ensittarlag. Under intrycket av den koncentra-tionsinriktade jordbrukspolitiken avskaffades denna lag.

Det nya intresset kring arrendatorernas situation har väckts främst därför att arrendejordens andel av jordbruksmarken tenderat öka och därför att arrendatorerna, särskilt under godsen, framträtt med organiserad opinions-bildning. Jordägarintresset har emellertid på ett olyckligt sätt influerat det arbete som skett på regerings- och riksdagsplanet. Betydelsefulla förbättringar har visserligen genomdrivits i lagstiftningen, men genomslaget har blivit svagt ute på fältet, synbarligen på grund av jordägarinflytandet på det provinsiella och lokala planet. Friköpsfrågan har ständigt skjutits framåt i tiden och varit föremål för en extra utredning. Någon regeringsproposition är ej aviserad under våren 1986.

Det är angeläget att frågan kan lösas utan ytterligare onödigt dröjsmål. Det handlar om en kategori människor som redan alltför länge fått vänta på reformer. De som skulle omfattas av en friköpsrätt är småbrukare som under ofta hårda förhållanden bedrivit sitt jordbruk, hållit landskap öppna och sin bygd levande. Sällan eller aldrig har de kunnat påräkna annat än blygsam avkastning för många års arbete. De har också i många fall fått finna sig i godtycke från de stora jordägarna och har tvingats acceptera former för kontrakt, som gett deras sociala position en stor osäkerhet. Det är nu fyra år sedan en ny majoritet av socialdemokrater och kommunister ånyo kom till stånd i riksdagen, och den borde ha kunnat gå godsarrendatorerna och andra innehavare av s. k. historiska arrenden till mötes i friköpsfrågan.

Tidsfaktorn verkar i flera avseenden till nackdel för de mindre arrendato- rerna. Godsinnehavarna använder tillfället till att söka göra sig av med sina

arrendatorer. För de små jordarrendatorer som närmar sig eller överskridit pensionsstrecket är det i många fall betydelsefullt att de i förekommande fall kan räkna på att få friköpa den ofria mark på vilken deras boningshus är beläget. Det vore en akt av den elementäraste rättvisa att arrendatorerna finge se ett orättvist system gå i graven före dem själva.

Mot. 1985/86

L216

Hemställan

Mot bakgrund av vad här anförts föreslas

att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att förslag till lag om friköpsrätt för s. k. historiska arrenden snarast framläggs.

Stockholm i januari 1986

Jörn Svensson (vpk)